

40 natuurverenigingen vertellen hun verhaal

Jan Corporaal (PR)

Het PR heeft in samenwerking met In Natura en De Landbouw Voorlichting (DLV) een enquête uitgevoerd onder 40 natuurverenigingen. Natuurverenigingen zijn heel divers in leeftijd, omvang, aard, en activiteiten. Er is een sterke groei te verwachten in aantallen leden en activiteiten. Het praktijkonderzoek wil samen met de natuurverenigingen onderzoek en voorlichtingsactiviteiten opzetten die aansluiten bij de kennisbehoefte in de praktijk.

Natuurverenigingen en hun leden

Bij de koepelorganisatie In Natura zijn verenigingen in Noord- en Zuid-Holland, Zeeland en delen van Utrecht en Gelderland aangesloten. De overige geënquêteerde natuurverenigingen zijn te vinden in Friesland, Twente, Achterhoek en Limburg. De meeste organisaties zijn nog jong. Een aantal kent al een voorgeschiedenis als werkgroep of overlegplatform. In tabel 1 staan enkele kwantitatieve gegevens over de natuurverenigingen. De meeste verenigingen verwachten een sterke groei in ledenaantal en oppervlakte.

Bijna de helft van de verenigingen is opgericht als reactie op meestal bedreigende streek- (natuur)plannen. Collectieve belangenbehartiging en collectieve aanpak van projecten werd vaak genoemd als argument voor het oprichten van de vereniging. Het collectief benutten van subsidies speelde slechts bij enkele verenigingen een belangrijke rol. De meeste boeren in het westen zijn gestart met agrarisch natuurbeheer vanuit hun belangstelling voor weidevogels. Door lid te worden van een natuurvereniging en de mogelijkheden van natuurproductiebetaling voor slootkantbeheer neemt ook de belangstelling voor planten toe. Enkele verenigingen in het noorden richten zich vooral

op het milieu (ammoniakrichtlijn, verzuringsgevoelige gebieden). Voor deze verenigingen is vooral het verbeteren van het imago van de veehouderij een belangrijk argument om aan agrarisch natuurbeheer te doen. Ook het gezamenlijk beheren van natuur en landschap is een belangrijke drijfveer.

De natuurverenigingen in het westen maken gebruik van diverse regelingen en geldstromen om zelf contracten met boeren aan te gaan. Hierdoor hebben ze ook de mogelijkheid om nieuwe contractvormen op te stellen die beter inpasbaar en effectiever zijn dan de standaard overeenkomsten. Veel van deze (experimentele) regelingen zijn ook opgenomen in het Programma Beheer voor 2000. Velen zien de financiële vergoedingen niet als een inkomstenbron maar als een blijk van waardering en een stimulans om door te gaan.

Overeenkomsten weidevogelbeheer

Naast weidevogelbeheer door uitgestelde maaidatum, sluiten verenigingen in het westen ook andere soorten overeenkomsten af. Zo bestaan er vergoedingen voor het plas-dras zetten van percelen en voor vluchtheuvelbeheer. De half onder water staande en droogvallende percelen hebben een grote aantrekkingskracht op

Weidevogelbeheer in de vorm van resultaatbeloning per nest is heel populair bij de natuurverenigingen in het westen.

fouragerende en rustende weidevogels. Bij het vluchtheuvelbeheer laat men bij het maaien een strook van 2 – 5 m breed, meestal langs greppels of slootkanten, staan. Hierdoor hebben kuikens een vluchtplaats. De strook mag dan twee weken later worden gemaaid. Andere vormen zijn mozaïekbeheer en 20 mei beheer.

Grote belangstelling voor resultaatbeloning

De meest populaire vorm van weidevogelbeheer is resultaatsbeloning. De veehouder krijgt een vergoeding voor aanwezige en bebroede nesten. Het bedrag per legsel hangt af van de zeldzaamheid van de soort; van f 25,- voor een Kievit tot f 250,- voor een kempfaan. Dit wordt in het westen door 1159 leden op ruim 26 duizend hectare grasland uitgevoerd. Elders in het land kwam deze vorm van weidevogelbeheer slechts bij één vereniging voor (8 veehouders, 150 ha). Ook voor slootkanten kan men voor resultaat worden betaald. De vergoeding wordt bepaald aan de hand van indicatorsoorten die een afspiegeling geven van de natuurwaarde. De vergoeding kan bij zeer

soortenrijke slootkanten oplopen tot f 500,- per km slootkant. In het westen deden ruim 800 veehouders met meer dan 6000 km slootkant mee aan resultaatbeloning. Daarbuiten deden 20 deelnemers van drie verenigingen met 37 km slootkant mee aan deze regeling.

Bedrijfsnatuurplannen

In het westen zijn in totaal bijna 700 bedrijfsnatuurplannen opgesteld. De meeste plannen zijn door de boeren zelf gemaakt in het kader van een cursus Agrarisch Natuurbeheer. Bij de andere natuurverenigingen zijn naar schatting 250 bedrijfsnatuurplannen gemaakt. Het overgrote deel daarvan is opgesteld door Landschapsbeheer, het Van Hall instituut of DLV. Er is geen standaard voor de vorm en de inhoud. Bij de meeste verenigingen worden geen eisen aan de kwaliteit en inhoud gesteld en vindt geen toetsing aan gemeentelijke- of streeknatuurplannen plaats. Bij de verenigingen in het noorden, oosten en zuiden van het land is gevraagd naar de behoefte aan bedrijfs- en streeknatuurplannen en de bereidheid om daarvoor te betalen. Er bleek een vrij grote behoefte aan bedrijfsnatuurplannen te bestaan. De behoefte aan streeknatuurplannen was minder, omdat de boeren deze plannen niet of slechts voor een klein deel zelf willen betalen. Sommige verenigingen in het westen geven aan dat ze de bedrijfsnatuurplannen willen gebruiken als voorwaarde om voor groensubsidie in aanmerking te komen. Hiervoor zullen eisen aan de natuurplannen en de uitvoering ervan moeten worden gesteld.

Voor erfbeplanting en kleine landschapselementen wordt meestal advies gevraagd aan een provinciale stichting voor landschapsbeheer. Deze geven niet alleen adviezen maar helpen ook vaak bij de uitvoering en het krijgen van subsidies.

Onderzoek door en met natuurverenigingen

Binnen de verenigingen in het westen worden veel onderzoek en demoprojecten uitgevoerd op het terrein van agrarisch natuurbeheer. Het onderzoek is meestal ervaringsgericht. Veelal zijn het experimenten met nieuwe vormen van weidevogelbeheer zoals mozaïekbeheer, vliegende hectares en 20 mei beheer, inrichting natuurvriendelijke oevers, particulier beheer van bermen, dijken, rietland, uiterwaarden, houtkades of reservaten. In de akkerbouw vinden diverse experimenten plaats met randenbeheer.

Tabel 1 Kwantitatieve gegevens over de geënquêteerde natuurverenigingen*

	West Nederland	Noord, Oost en Zuid
Aantal	26	14
Opgericht voor 1997	4	5
" in 1997 of 1998	16	8
" in 1999	6	1
Verenigingen naar aantal leden		
< 25	2	-
25 – 50	3	3
50 – 100	9	4
> 100	6	2
Aantal leden 1999 **	1650	777
Donateurs	1300	
Verenigingen naar omvang		
< 1000 ha	3	3
1000 – 2500 ha	9	2
2500 – 5000 ha	4	2
> 5000 ha	2	2

* inclusief stichtingen en coöperaties

** inclusief boeren met contract bij stichtingen

Een aantal verenigingen werkt mee aan het ontwikkelen van meetsystemen voor natuur, zoals de natuurmeetlat van CLM of het Ekologisch Kennis Systeem (EKS) van de Universiteit van Amsterdam. Twee verenigingen in het noorden houden zich intensief bezig met onderzoek naar de benutting van mest.

Vergelijkend onderzoek komt slechts sporadisch voor, evenals samenwerking in onderzoek tussen natuurverenigingen. In de rest van het land wordt nauwelijks onderzoek aan agrarisch natuurbeheer gedaan.

Kennisbehoefte

De kennisbehoefte is sterk afhankelijk van de leeftijd van de verenigingen. Naarmate men langer met agrarisch natuurbeheer bezig is neemt het aantal vragen toe en worden de vragen concreter. Vooral bij jonge verenigingen is behoefte aan basiskennis. De meeste kennis is wel beschikbaar, maar blijkt vaak werkt de doorstroming ervan onvoldoende. Over fauna is

minder bekend dan over planten. Het onderzoek zou hieraan meer aandacht moeten schenken. Bij het weidevogelbeheer zou meer aandacht moeten komen voor kuikenoverleving. De huidige beheersovereenkomsten zouden flexibeler en meer resultaatgericht moeten worden. Het effect van plas-dras zetten van percelen en het uitrijden van ruige mest zou nader onderzocht moeten worden om tot een optimale inzet van deze beheersvormen te komen. Bij het vegetatiebeheer blijkt het vaak moeilijk om vooruitgang te boeken. Daarom wordt gevraagd naar aanvullende mogelijkheden.

Agrarisch natuurbeheer in verenigingsvorm biedt veel mogelijkheden maar vraagt van de besturen veel deskundigheid en tijd. Ook de complexe regelgeving en de slechte coördinatie tussen en binnen verschillende overheden kost de verenigingen onnodig veel tijd en geld, evenals het opstellen van convenanten en bestemmingsplannen. Vaak gaat dit ten koste van de uitvoering van projecten.

De meeste plannen voor agrarisch natuurbeheer worden door de boeren zelf opgesteld.

